

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О.О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра загальної і медичної психології

МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ»

Освітній рівень другий рівень вищої освіти - магістр

Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність 225 «Медична психологія»

Автори:

кандидат психологічних наук, доцент Литвинова Л.В.

кандидат психологічних наук, доцент Логвіновська Л.М.

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол № 2 від «12» вересня 2024 року

Завідувач кафедри загальної
і медичної психології,
професор

Матяш М.М.

Тема № 1. Предмет та завдання психології особистості. Історія розвитку психології особистості. (практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: - систематизувати та ознайомити студентів з поняттями психологічної науки, зокрема психології особистості; розвинути вміння визначити предмет вивчення у психології особистості та які групи психологічних явищ вона вивчає; навчитись визначати методологічні та теоретичні проблеми психології особистості, принципи та категорії психології особистості; основні напрями досліджень сучасної персонології.

План заняття:

1. Психологія особистості в сучасному світі.
2. Психологія особистості як науково-практичний комплекс.
3. Роль психології особистості в оптимізації професійної діяльності.
4. Предмет вивчення у психології особистості. Які групи психологічних явищ вона вивчає.
5. Психологічна характеристика напрямків зарубіжної психології.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Що є предметом психології особистості? Які групи психічних явищ вона вивчає?
2. Які основні завдання стоять перед сучасною психологією особистості?
3. Як сучасна психологічна наука трактує термін «особистість»?
4. Що таке теорія особистості та які її основні функції?
5. Опишіть основне коло питань, на які намагаються дати теорії особистості.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Гуманістична спрямованість пошуків сучасної психології особистості.
2. Аналітичний і синтетичний підхід у визначенні предмету психології особистості.
3. Тенденції розвитку психології особистості в Україні.
4. Методологічні та теоретичні проблеми в психології особистості.
5. Принципи та категорії психологічної теорії особистості.
6. Основні напрями досліджень сучасної персонології.

7. Зв'язок психології особистості з іншими науками та медициною.
8. Психологія особистості та її роль у конструюванні майбутнього.

Тема № 2. Методологія та методи психології особистості. Методи дослідження й оцінювання в психології особистості. (практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: - систематизувати та розвинути знання студентів про основні положення у дослідженні психології особистості; розвивати уміння діагностувати індивідуальні особливості особистості, психологічні чинники розвитку особистості та враховувати їх у професійній діяльності; навчитись використовувати метод анамнезу, метод спостереження та експерименту при вивченні психічних особливостей особистості хворого.

План заняття:

1. Основні положення у дослідженні психології особистості
2. Роль методу та змістовно-предметної сторони пізнання в психологічному дослідженні особистості.
3. Спостереження та особливості його застосування лікарем.
4. Метод анамнезу та його можливості при вивченні психічних особливостей особистості хворого.
5. Експериментальні методи дослідження особистості.
6. Використання в медичній практиці психокорекційних та психотерапевтичних методів.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. У чому полягають переваги емпіричного підходу до вивчення особистості у порівнянні з позицією здорового глузду та інтуїції?
2. Опишіть метод вивчення клінічних випадків як дослідницьку стратегію у персонології. Назвіть його переваги та недоліки.
3. Чому при дослідженні різноманітних проблем особистості дослідники віддають перевагу експериментальним методам? У чому їх особливість у клінічному використанні?

Практичні завдання: дослідження особистості з використанням методів спостереження та експерименту.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Основні принципи та методи психологічних досліджень психології особистості.
2. Спостереження як метод дослідження особистості.
3. Експериментальні методи дослідження особистості та особливості їх використання у персонології.
4. Проективні та клінічні методи тестування особистості.

Тема № 3. Психодинамічний напрямок у теорії особистості. Біхевіористичний та соціально-когнітивний підхід у дослідженні особистості. (практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: систематизувати знання студентів про основні положення психодинамічного та біхевіористичного напрямку у теоріях особистості; ознайомити з основними положеннями теорій представників психодинамічного та біхевіорального напрямків у персонології; розкрити сутність психоаналізу та його вплив на становлення сучасної психології особистості.

План заняття:

1. Філософія і психоаналіз.
2. Фрейд і неофрейдізм.
3. Фрейдівська модель людини та її соціальні детермінанти.
4. Причини психопатологічних явищ з точки зору психоаналізу.
5. Особистість очима біхевіористів. Основні теорії біхевіористів (А.Бандура, Б.Ф. Скіннер).
6. Теорія оперантного навчання Б.Ф. Скіннера.
7. Погляди Б.Ф. Скіннера та А. Бандури на природу людини.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Проаналізуйте погляди на джерела активності особистості з позицій різних теоретичних підходів (психоаналітичного, біхевіористичного).

2. Чи погоджуєтесь ви з твердженням, що сексуальне лібідо та агресія є основними мотивами у поведінці людини?
3. Опишіть функції ід, еґо і суперєґо – трьох основних особистісних структур за З. Фрейдом. Як взаємодія цих особистісних структур утворює внутрішній конфлікт у особистості?

Практичні завдання:

Завдання 1. Проаналізуйте особистісні переживання з використанням клінічного методу вільних асоціацій за З. Фрейдом.

Завдання 2.

З якими захисними механізмами пов'язані наступні вчинки і способи поведінки людей:

1. Під час масового соціологічного дослідження дорослим людям задали питання, чи переконливо подіяли на них матеріали преси, у яких лікарі доводять, що паління призводить до захворювання на рак легенів. Позитивну відповідь дали 68% людей, які не палять і лише 14% тих, які палять.
2. Хлопчик хоче бути схожим на батька і тим самим заслужити його любов і повагу.
3. Людина похилого віку, яка у свій час не мала змоги навчатись у ВНЗ, при першій нагоді демонструє свою зневагу до вищої освіти.
4. Працівник, який вчасно не підготував важливий звіт, виправдовує свою затримку, звинувачуючи деяких колег.
5. Підлеглий постійно забуває прізвище свого начальника.
6. Підлеглий, якого часто тероризує начальник, деспотично поводитьься у власній сім'ї.
7. Студент, який погано склав черговий іспит, заспокоює себе тим, що звинувачує викладача в надлишковій прискіпливості саме до нього.
8. Колеги, які посварились декілька років тому, не розмовляють, не вітаються і стараються навіть не дивитись один на одного.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Проблеми онтології в психоаналізі.
2. Психоаналіз і франкфуртська школа.

3. Останні досягнення психоаналітичної терапії.
4. Життєвий шлях Б.Ф. Скіннера.
5. Контроль поведінки та аверсивні стимули.
6. Теорія соціального наuczіння А. Бандури.

Тема № 4. Диспозиційний, та системно-діяльнісний напрямок у дослідженнях особистості. (практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: систематизувати та розвинути знання студентів про диспозиційний та системно-діяльнісний напрямок у дослідженнях особистості; засвоїти основні поняття теми: риси особистості, факторний аналіз, пропріум, загальні риси, індивідуальні риси, кардинальні диспозиції, центральні диспозиції, поверхові риси, базові риси, зріла особистість, екстраверсія, інтроверсія, нейротизм.

План заняття:

1. Загальна характеристика диспозиційного напряму у психології особистості.
2. Диспозиційна теорія особистості Гордона Оллпорта.
3. Теорія типів особистості Ганса Айзенка.
4. Структурна теорія рис особистості Раймонда Кеттела.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Проаналізуйте погляди на джерела активності особистості з позицій різних теоретичних підходів (психоаналітичного, біхевіористичного, гуманістичного).
2. Чим відрізняються підходи Г. Оллпорта, Г. Айзенка і Р. Кеттела до класифікації рис особистості? Наведіть приклади, які ілюструють розуміння кожного з цих теоретиків терміну «рис особистості». Чи погоджуються ці троє теоретиків з тим, що поведінка людини визначається взаємодією рис особистості з ситуацією?
3. Виберіть будь-яку людину, яку Ви добре знаєте і перерахуйте її суттєво важливі індивідуальні характеристики. Чи є ці характеристики тим, що Г. Оллпорт розуміє як «центральні диспозиції»? Чим корисна концепція центральних диспозицій у повсякденному житті?

4. Перерахуйте шість характеристик «зрілої особистості». Як ці характеристики відповідають Вашому власному уявленню про складові здорової особистості. Чи можете Ви назвати деяку особливість, яка могла би бути у здорової особистості, але є не сумісною з шести характеристиками Г. Оллпорта?

Практичні завдання:

Уважно прочитайте визначення та вставте пропущені поняття:

Завдання 1..... - це фундаментальні одиниці особистості, що являють собою узагальнені диспозиції (схильності, готовності) реагувати певним чином.

Завдання 2, за визначенням Г. Оллпорта, - це динамічна організація особливих мотиваційних систем, звичок, установок і особистісних рис індивіда, які визначають унікальність його взаємодії з середовищем, передусім соціальним.

Завдання 3. Розвиваючи свою концепцію, Г. Оллпорт назвав індивідуальні риси, серед яких він виділив три типи: кардинальні, центральні і вторинні.

Завдання 4. Доволі яскраві характеристики особистості, які виступають системотвірними блоками індивідуальності і є такими тенденціями у поведінці людини, які можна легко визначити, Г. Оллпорт назвав.....

Завдання 5. Такі риси, як активна позиція відносно дійсності; усвідомлення досвіду, здатність бачити події власного життя такими, якими вони є, не застосовуючи «психологічного захисту»; самопізнання; здатність до абстракції; постійний процес індивідуалізації; функціональна автономія рис; стійкість до фрустрації властиві, вважає Г. Оллпорт.

Тематика для самостійної перевірки знань:

Перевірте, чи знаєте Ви основні поняття теми: риси особистості, факторний аналіз, пропріум, загальні риси, індивідуальні риси, кардинальні диспозиції, центральні диспозиції, поверхові риси, базові риси, зріла особистість, екстраверсія, інтроверсія, нейротизм.

Тема № 5. Структура особистості. Структурні концепції особистості.

Структури особистості, розроблені Л. С. Виготським, Г.С. Костюком, О.М.

Леонтєєвим, С.Л. Рубінштейном, К.К. Платоновим та ін.) (практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: систематизувати та розвинути знання студентів про Структурні концепції особистості. Структури особистості, розроблені Л. С. Виготським, Г.С. Костюком, О.М. Леонтєєвим, С.Л. Рубінштейном, К.К. Платоновим.

План заняття:

1. Культурно-історична теорія розвитку вищих психічних функцій Л.С. Виготського.
2. Поняття «свідомість» «діяльність», «особистість» в роботах О.М. Леонтєєва, С.Л. Рубінштейна.
3. Поняття «особистість» та її психологічна структура. Основні характеристики за К.К. Платоновим.
4. Співвідношення біологічного і соціального в життєдіяльності особистості. Індивід, особистість, індивідуальність.
5. Наукова спадщина Г.С. Костюка.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Чи згодні ви з думкою, що кожную людину можна назвати особистістю?
2. Чи можна стверджувати, що велика і віддалена життєва мета особистості найповніше характеризує її сутність?
3. Чи достатнім є твердження, рушійною силою розвитку особистості є різноманітні суперечності, які діяльністю та умовами життя?
4. Чи можна прискорити психічний розвиток особистості?

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Творчий шлях та наукова спадщина О.М. Леонтєєва.
2. Проблема періодизації розвитку особистості в сучасній психології.
3. Загальна характеристика проблеми вивчення мотиваційної сфери особистості.
4. Гармонійність - дисгармонійність особистості.
5. Психологічна характеристика творчої особистості видатних діячів науки та культури.

Тема № 6. Гуманістичний напрям у психології особистості. (практичне заняття – 2 години).

Мета заняття: систематизувати та поглибити знання студентів з гуманістичного напрямку у персонології; ознайомити студентів з поняттями самоактуалізація, гуманістичні потреби, ієрархія потреб, логотерапія, феноменологічний підхід, «Я-концепція», безумовна позитивна увага, обумовлена позитивна увага, повноцінно функціонуюча особистість, непристосована особистість, клієнт-центрована терапія, логос, сенс життя, екзистенціальної фрустрація, свобода волі.

План заняття:

1. Загальна характеристика гуманістичного напрямку.
2. Теорія самоактуалізації Абрахама Маслоу.
3. Феноменологічна теорія Карла Роджерса.
4. Особистість у логотерапії Віктора Франкла.
5. Екзистенційна психологія Ролло Мея.

Практичні завдання та проблемні ситуації:

Завдання 1.

Опишіть особистісні риси самоактуалізованих людей та поясніть щодо кожної риси, які індивідуальні відмінності існують між само-актуалізованими людьми.

Завдання 2.

Як Ви розумієте твердження Віктора Франкла: «Насправді людині потрібний не стан рівноваги, а радше боротьба за якусь мету, гідну її». Поясніть, чому в сучасному суспільстві нудьга стає більшою проблемою ніж нужденність.

Завдання 3.

Карл Роджерс стверджував, що основний бар'єр, який заважає людям спілкуватись, - це природна тенденція обговорювати, оцінювати, схвалювати чи засуджувати поведінку чи твердження інших. Тому одним із принципів клієнт-центрованої терапії є беззаперечне сприйняття клієнта та його проблем. Психологу рекомендується орієнтуватись на норми клієнта, а не на загальноприйняті норми поведінки у тій чи іншій ситуації. Як Ви думаєте, чи

можна практику беззаперечного сприйняття іншої людини перенести в ситуацію повсякденного спілкування людей?

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Трансперсональний напрямок у теорії особистості.
2. Сутність Нової парадигми Томаса Куна.
3. Інтегральний підхід у теорії Кена Уілбера.
4. Основні положення щодо природи людини у роботах Станіслава Грофа.

Тема № 7. Самосвідомість особистості. Свідомість як синтез смислових, когнітивних і емоційно-вольових утворень особистості. Взаємозв'язок свідомості і самосвідомості особистості. Генезис самосвідомості. (практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: ознайомити та систематизувати знання студентів щодо поняття самосвідомості особистості; проаналізувати взаємозв'язок свідомості і самосвідомості особистості, та генезис самосвідомості особистості.

План заняття:

1. Джерела психічного розвитку особистості.
2. Активність особистості та які її основні джерела.
3. Самосвідомість особистості та основні детермінанти її розвитку.
4. Свідомість як синтез смислових, когнітивних і емоційно-вольових утворень особистості. Взаємозв'язок свідомості і самосвідомості особистості.
5. Самооцінка як системотвірна психологічна категорія особистості.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Як пов'язана самооцінка особистості та рівень її домагань?
2. Що таке спрямованість особистості?
3. Як поділяються цілі особистості?
4. Основні групи мотивів особистості.
5. Що є джерелом і рушійною силою розвитку особистості?

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Соціальні ролі як складова структура особистості.

2. Концепції розвитку особистості.
3. Епігенетична концепція розвитку особистості Е.Еріксона.

Тема № 8. Структура самосвідомості: когнітивний, емоційно-вольовий компоненти. Модель структури самосвідомості: самість і Я (К. Юнг).

(практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: систематизувати на поглибити знання студентів щодо персонологічних теорій, зокрема теорії К. Юнга щодо природи психологічного розвитку особистості.

План заняття:

1. Структура самосвідомості: когнітивний, емоційно-вольовий компоненти.
2. Структура свідомості К. Юнга.
3. Трактатування К. Юнгом понять індивідуація та психологічне зростання.
4. Поняття «Самість» та її роль у розвитку особистості у теорії К. Юнга.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Назвіть прізвище вченого, який виявив, що людина одночасно проходить як стадії психосоціального розвитку так і стадії розвитку еґо, та довів, що розвиток особистості продовжується все життя і кожна стадія розвитку може мати як позитивний, так і негативний результат:

- а) Е. Еріксон;
- б) К. Юнг;
- в) А. Адлер;
- г) К. Хорні.

2. Праці «Психологічні типи», «Архетипи і колективне несвідоме» написані:

- а) З. Фрейдом;
- б) К.Юнгом;
- в) А. Адлером;
- г) К. Хорні.

3. Базова і найдавніша структура психічного життя особистості у якій зосереджені інстинктивні, примітивні, спадкові аспекти особистості, яка є скарбницею примітивних інстинктивних прагнень, емоцій, спогадів, забутих

дитячих образ, травм, ворожих ставлень до своїх батьків, невітлених сексуальних бажань у психоаналізі носить назву:

- а) Ід;
- б) Архетип;
- в) Его;
- г) Суперего.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Поняття екстраверсії та інтроверсії у аналітичній психології К.Юнга.
2. Поняття психологічних типів, психологічна типологія К.Юнга.
3. Архетипи та їх прояви у повсякденному житті людини.

Тема № 9. Індивідуально-типологічні властивості особистості та їх роль у становленні індивідуальності людини. Темперамент. (практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: систематизувати та розвинути знання студентів про основні положення у дослідженні психології особистості щодо її індивідуально-типологічних властивостей; розвивати вміння діагностувати індивідуально-типологічні властивості особистості, чинники впливу індивідуально-психологічних властивостей особистості на процеси розвитку та становлення професійних навичок у діяльності медичного психолога.

План заняття:

1. Загальна характеристика властивостей людини як індивіда.
2. Погляди психологів на роль генетичних чинників у розвитку особистості.
3. Вікові індивідні властивості та особистість.
4. Статевий диморфізм і статева ідентифікація особистості
5. Основні підходи до дослідження темпераменту.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Чи завжди індивідуально-психологічні властивості людини, що виявляються в ранньому дитинстві, зберігаються в подальшому її житті? Чим це можна пояснити?

2. Чи можна зробити висновок про темперамент особистості за яскравими, але епізодичними проявами її поведінки? В яких життєвих ситуаціях темперамент виявляється найповніше?

3. Залежно від станів людини в неї можуть змінюватись темп мовлення, емоційна збудливість тощо. Визначте, у яких випадках ці прояви залежать від темпераменту, а у яких - від ситуативних обставин. Опишіть ознаки, за якими це можна встановити.

Практичні завдання:

Завдання 1.

1. У поданому нижче тексті безсистемно перераховані емоційно-динамічні властивості темпераменту (за В.С .Мерліним). Ви повинні сформувати групу із чотирьох учасників, розподілити між собою завдання, проаналізувати текст і заповнити таблицю за поданою формою.

Характеристика типів темпераменту			
Холеричний	Сангвінічний	Флегматичний	Меланхолічний

Текст:

1. Рухи повільні. 2. Підвищені реактивність і активність. 3.Співвідношення активності і реактивності врівноважене. 4. Темп реакції високий. 5. Важко пристосовується. 6. Активний, може довго працювати, не стомлюючись. 7. Гнучкий в обставинах. 8. Сенситивний. 9. Екстраверт. 10. Схильний до позитивних емоцій. 11. Ригідний. 12. Пластичний. 13. Схильний не доводити розпочату справу до кінця. 14. Сильний тип нервової системи. 15. Реактивність переважає над активністю. 16. Мала реактивність і низька активність. 17. Підвищена збудливість і неврівноваженість. 18. Міміка і рухи невиразні, голос тихий. 19. Менш пластичний і більш інертний, ніж сангвінік. 20. Запальний, нестриманий. 21. Спокійний. 22. Врівноважений. 23. Малорухливий. 25. Інтроверт. 26. Повільний психічний темп. 27. Відрізняється терплячістю, витримкою і самоконтролем. 28. Висока емоціональна чутливість. 29. Вразливий.

Завдання 2.

Відновіть пропущені слова у висловлюваннях відомих персонологів про вплив генетичних факторів на розвиток особистості.

1. «Несвідоме як сукупність..... є залишком усього, що було пережите людством аж до найтемніших його начал. Однак не мертвим осадом, не покинутим полем руїн, а живою системою реакцій визначається індивідуальне життя, оскільки не що інше, як форми прояву інстинктів». (Карл Юнг)

2. «Я вважаю, що у нас ніколи не буде повної картини психології особистості, поки ми не володіємо значно кращим знанням чинників». (Гордон Олпорт)

3. «Той факт, що чинники відіграють велику роль у появі та збереженні невротичних порушень, а також кримінальній активності, не подобається багатьом людям. Вони вважають, що при такому підході модифікація поведінки просто неможлива. Це цілковито помилкова інтерпретація. Генетично детермінована тільки певна особи реагувати та діяти певним чином, коли вона потрапляє в певні ситуації». (Ганс Айзенк)

Тематика для самостійної перевірки знань:

індивідуальні властивості, спадковість, генетична детермінованість, генетичні чинники, періодизація розвитку, сенситивні періоди, критичні періоди, психологічний вік, статевий диморфізм, психологічна стать, статево-рольові стереотипи, сила, врівноваженість, рухливість нервової системи, тип нервової системи, темперамент.

Тема № 10. Особистість і характер. Структура характеру. Акцентуації характеру. (практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: систематизувати та розвинути знання студентів про характер, його структуру, основні риси та типи акцентуацій характеру особистості; розвивати вміння діагностувати особливості характеру, психологічні чинники патохарактерологічного розвитку особистості та враховувати у професійній діяльності; виховувати позитивні риси характеру особистості, а саме повагу,

стриманість, доброзичливість, відповідальність, працьовитість та формувати мотивацію до самовдосконалення.

План заняття:

1. Поняття про характер. Історія його вивчення.
2. Фізіологічні основи характеру.
3. Структура й зміст характеру особистості. Дихотомічність характерологічних рис.
4. Природні та соціальні передумови формування рис характеру.
5. Основні типи акцентуацій рис характеру. Аналіз їхнього впливу на поведінку і діяльність людини.
6. Психологічні чинники патохарактерологічного розвитку особистості.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Які риси особистості поєднуються в характері?
2. В яких стосунках між людьми найповніше виявляється характер особистості?
3. Які компоненти можна виокремити в структурі характеру?
4. Які риси характеру особистості є типовими, а які - нетиповими?
5. У чому виявляється акцентуація характеру особистості?
6. Як поєднуються в характері природні та соціальні чинники?
7. Яким є механізм формування властивостей характеру?
8. Як пов'язані між собою характер і темперамент?
9. Якими є умови формування характеру?

Практичні завдання: дослідження акцентуацій характеру за методикою «Акцент».

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Основні риси типового характеру.
2. Вікові особливості формування характеру.
3. Взаємозв'язок темпераменту та характеру.
4. Дихотомічні критерії гармонійного і дисгармонійного характеру.
5. Концепція акцентуованих особистостей за К Леонгардом та Лічко.

6. Психофізіологічні та соціальні проблеми профілактики та корекції негативних рис характеру особистості.

Тема № 11. Здібності особистості. Задатки і здібності. Обдарованість. Талант. Геніальність. Творчі здібності особистості та їх розвиток.

(практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: вдосконалити знання студентів про здібності, талант, обдарованість, нахили та геніальність; розвивати загальні та спеціальні здібності; виховувати уважність, чутливість, самостійність, критичність та інші якості особистості.

План заняття:

1. Поняття про здібності, їхня фізіологічна основа.
2. Структура та види здібностей.
3. Співвідношення та якісна характеристика понять: геніальність, обдарованість, талант і майстерність.
4. Творчі здібності особистості та їх розвиток.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. У чому виявляються здібності особистості?
2. Якими є головні компоненти здібностей?
3. Як пов'язані між собою здібності та задатки?
4. Які психічні властивості людини сприяють розвиткові здібностей?
5. У чому виявляються якісні відмінності у здібностях людей?
6. Що є показником добрих здібностей?
7. Що зумовлює розвиток здібностей особистості?
8. Що є вирішальною умовою розвитку здібностей?

Завдання для самоконтролю:

Завдання 1

Із наведених слів виберіть ті, які знаходяться до даного слова у тому ж відношенні, що і в наведеному прикладі. Вкажіть принцип побудови аналогії.

1. Приклад: психічне: фізіологічне

Здібності: ...(талант, задатки, майстерність, суб'єктивність, безумовно-рефлекторне, об'єктивне, активне).

Приклад: **особистість: спрямованість**

Здібності: ... (характер, задатки, спеціальні здібності, майстерність, обдарованість, діяльність).

Завдання 2

Прокоментуйте дані судження. Яке співвідношення задатків і здібностей у людини вони відображають? З якими судженнями погоджуєтеся ви?

1. Рафаелем може стати тільки той, «у кому сидить Рафаель», але чи вдасться індивіду, подібному до Рафаеля, розвинути свій талант — це цілком залежить від соціальних вимог які у свою чергу залежать від розподілу праці і від наявних умов освіти людей.
2. Людина ніколи не виявила своїх здібностей, якби не народилася з відповідними генами музикальних, технічних, літературних, інтелектуальних і т. д. здібностей ... Розвиток здібностей має іманентний характер, здійснюється за принципом властивим самому організму і максимально незалежно від впливів зовнішнього середовища.
3. Абсолютний слух як здібність не існує в дитини до того, як вона вперше постане перед завданням пізнати висоту звуку того часу існує лише задаток як анатомо-фізіологічна структура.
4. Не в тому справа, що здібність виявляється в діяльності, а в тому, що здібності створюються у цій діяльності.
5. Свої здібності людина може пізнати тільки спробувавши застосувати їх.

Практичні завдання: дослідження інтелектуальних здібностей за методикою «Вербальний тест Айзенка».

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Проблема формування та розвитку здібностей у дітей різного віку.
2. Механізми, прийоми, способи прискореного розвитку людських здібностей.
3. Умови та передумови формування людських здібностей.
4. Гендерні відмінності у здібностях та їх наукове пояснення.

Тема № 12. Ціннісно-мотиваційна сфера особистості. Потреби як джерело активності людини. (практичне заняття – 2 години).

Мета заняття: вдосконалити знання студентів з теми, засвоїти поняття потреби та мотиву як джерел активності особистості, структуру ціннісно-мотиваційної сфери; розвивати вміння свідомо регулювати діяльність; виховувати навчальну і творчу діяльність.

План заняття:

1. Структура мотивації.
2. Психологічна характеристика змісту мотиваційної складової діяльності: потреби, мотиви, цінності.
3. Потреби як джерело активності людини.
4. Характеристика та структура ціннісних орієнтацій особистості.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Що таке активність особистості? Розкрийте характерні особливості цього поняття.
2. Основні форми прояву спрямованості особистості.
3. Яку роль відіграють мотиви в діяльності людини?
4. Вкажіть на схожість та відмінність понять “позитивна” та “негативна” мотивація.
5. Що таке мотивація досягнення? Розкрийте зміст теоретичних концепцій мотивації досягнення успіху.
6. Що таке ціннісні орієнтації? Які розрізняють ціннісні орієнтації?

Питання для самостійного опрацювання:

1. Відмінності між активністю, діяльністю та творчістю людини.
2. Основні проблемні блоки у діяльності: потреба – продукт діяльності; мотив – діяльність, мета – дія; умови досягнення – операція; операція – психофізіологічні механізми.
3. Проблема особистісного смислу у діяльності.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Мотив як складне інтегральне психологічне утворення.
2. Функція мети в діяльності людини.
3. Психологічний зміст нужди.
4. Енергопотенціал людини та її здатність до діяльності.
5. Процес формування особистісного смислу

Практичні завдання: ознайомлення з особливостями використання «Тесту смисложиттєвих орієнтацій» (СЖО) Д.А.Леонтьєва.

Тема №13. Класифікація потреб особистості. Мотив як опредмечена потреба, як спонукання до активності. (практичне заняття – 2 години).

Мета: розвинути знання студентів про потребнісно-мотиваційну складову діяльності особистості; розвивати уміння студентів характеризувати причини поведінки людини, прогнозувати поведінку; формувати мотивацію студентів до самовдосконалення.

План заняття:

1. Потреби як внутрішня спонука до активності людини.
2. Теорії потреб особистості: теорія гомеостазу (прагнення до внутрішньої рівноваги); теорія К Гольдштейна; теорія оптимальної активації.
3. Модель класифікації потреб за А. Маслоу.
4. Теорія діяльнісного підходу О.М.Леонтьєва.
5. Характеристика та індивідуальні особливості потреб.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Що є джерелом активності людини?
2. Який взаємозв'язок між діяльністю і потребами людини?
3. Чи може бути діяльність без мети?
4. Який існує зв'язок між мотивом і діяльністю?
5. Основні зсуви у структурі діяльності: мети на мотив та навпаки; дії на діяльність та навпаки та ін.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Етапи формування потреб особистості.

2. Класифікація потреб.
3. Розвиток потреб в онтогенезі.
4. Потреби в досягненні досконалості (А. Адлер),
5. Потреби цілісності і єдності (К. Юнг);
6. Потреба уникнення ізоляції від оточуючих, встановлення зв'язків (Е. Фромм).

Тема № 14. Індивідуальна своєрідність емоційних станів особистості

Емоційні особистісні типи та спрямованість особистості. (практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: розкрити та забезпечити інтеріоризацію знань щодо емоцій, емоційності, їх функціонального значення для внутрішньої регуляції діяльності; розвивати вміння студентів характеризувати причини поведінки людини, прогнозувати поведінку; формувати мотивацію студентів до самовдосконалення.

План заняття:

1. Концептуальні положення теорії емоцій і емоційності.
2. Основні характеристики емоційності.
3. Емоційні особистісні типи та спрямованість особистості

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Яку роль у психічній регуляції поведінки та діяльності відіграють емоції?
2. Що розуміють під терміном “емоційність”?
3. Основні характеристики емоційності.
4. Що розуміють під терміном “емоційна спрямованість”?

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Емоційна спрямованість особистості (Б.І. Додонов).
2. Функції емоційності.
3. Емоційна спрямованість: характеристика поняття.
4. Характеристика емоційного життя особистості.
5. Роль емоцій у виникненні стресових станів.

Тема № 15. Спрямованість особистості як система стійких мотивів, що спонукають людину до діяльності (Л. І. Божович). (практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: розкрити та забезпечити засвоєння знань щодо спрямованості особистості, її складових; навчитися застосовувати методи вивчення спрямованості особистості, розвивати уміння студентів здійснювати психологічний аналіз поведінки людини; формувати мотивацію студентів до саморозвитку.

План заняття:

1. Характеристика спрямованості особистості.
2. Основні форми спрямованості.
3. Тенденція до актуалізації як провідний мотив життя особистості (К.Роджерс).
4. Функціональна автономія мотивації особистості (Г.Олпорт).
5. Гіпотези Л.Божович про спрямованість особистості.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Дайте характеристику спрямованості особистості.
2. Назвіть основні форми спрямованості особистості.
3. Установка як одна з форм спрямованості особистості.
4. Інтерес як одна з форм спрямованості особистості.
5. Охарактеризуйте види спрямованості особистості.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Мотиви як фактор формування спрямованості.
2. Спрямованість і мотиви діяльності особистості.
3. Тенденція до актуалізації як провідний мотив життя особистості (К.Роджерс).
4. Функціональна автономія мотивації особистості (Г.Олпорт).
5. Гіпотези Л.Божович про спрямованість особистості.

Практичні завдання: ознайомлення з опитувальником «Спрямованість особистості у спілкуванні» С.Л.Братченко

Тема № 16. Неусвідомлювані мотиви: потяги і установки; усвідомлені мотиви: бажання, інтереси, схильності, ідеали, світогляд, переконання.

(практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: розкрити та забезпечити засвоєння знань щодо мотивації особистості, її складових та видів мотивів; навчитися застосовувати методи вивчення мотивації особистості, розвивати уміння студентів здійснювати психологічний аналіз поведінки людини; формувати активність студентів до професійного самоудосконалення.

План заняття:

1. Мотив як складне інтегральне психологічне утворення.
2. Межі і структура мотиву.
3. Неусвідомлювані і усвідомлені мотиви.
4. Проблема полі поведінки і діяльності людини.
5. Мотивування, його психологічні механізми.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Визначте психологічну структуру мотиву.
2. Що таке особистісний смисл?
3. Полімотивованість поведінки, що це?
4. Назвіть функції мотивів.
5. Охарактеризуйте динамічні властивості мотиву.
6. Охарактеризуйте змістовні властивості мотиву.
7. Розкрийте зміст та психологічну природу неусвідомлюваних мотивів. Як в різних психологічних школах визначають їх місце в складі спрямованості особистості? Наведіть приклади.
8. Розкрийте зміст та психологічну природу усвідомлених мотивів. Як, на вашу думку, представники різних психологічних напрямів та шкіл визначають їх значення в проявах спрямованості особистості в цілому? Обґрунтуйте свою думку.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Мотив як складане інтегральне психологічне утворення.
2. Усвідомлюваність мотивів.

3. Характеристика неусвідомлюваних мотивів.
4. Мотивування, його психологічні механізми.
5. Характеристика мотиву.

Тема № 17. Види спрямованості: спрямованість на взаємодію, ділова спрямованість, спрямованість на себе. (практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: систематизувати та забезпечити засвоєння знань щодо спрямованості особистості, її видів; формувати уміння застосовувати методи вивчення спрямованості особистості, розвивати уміння студентів здійснювати психологічний аналіз поведінки людини; формувати активність студентів до професійного самоудосконалення.

План заняття:

1. Характеристика спрямованості особистості.
2. Види спрямованості особистості:
 - на взаємодію;
 - ділова спрямованість;
 - спрямованість на себе.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Характеристика спрямованості особистості.
2. До якого виду спрямованості відносять спрямованість, яка характеризується створюється переважанням мотивів власного благополуччя, прагненням до особистого першості, престижу.
3. До якого виду спрямованості відносять спрямованість, яка визначається потребою в спілкуванні, прагненням підтримувати гарні відносини з товаришами по роботі, навчанні.
4. До якого виду спрямованості відносять спрямованість, яка відображає переважання мотивів, породжуваних самою діяльністю, захоплення процесом діяльності, безкорисливе прагнення до пізнання, оволодіння новими навичками і вміннями.

Практичні завдання: ознайомлення з особливостями використання методики діагностики спрямованості особистості Б.Басса.

Тема № 18. Ціннісні орієнтації як змістовна характеристика спрямованості особистості (М. Рокич). Термінальні та інструментальні цінності особистості. (практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: систематизувати та забезпечити засвоєння знань щодо ціннісних орієнтацій як змістовних характеристик спрямованості особистості; формувати вміння застосовувати методи вивчення ціннісних орієнтацій особистості, розвивати у студентів вміння здійснювати психологічний аналіз ціннісних орієнтацій особистості; формувати активність студентів до професійного самоудосконалення.

План заняття:

1. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості.
2. Термінальні та інструментальні цінності особистості.
3. Особливості формування системи ціннісного світогляду особистості.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Дайте характеристику поняття «ціннісні орієнтації особистості» (з посиланням на різні наукові погляди).
2. Що є джерелом формування ціннісних орієнтацій?
3. Охарактеризуйте термінальні цінності особистості.
4. Охарактеризуйте інструментальні цінності особистості.
5. Назвіть чинники, які впливають на формування системи цінностей особистості.

Практичні завдання: ознайомлення з особливостями використання методики «Ціннісні орієнтації» (М.Рокич)

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Класифікація цінностей особистості.
2. Роль і функції ціннісних орієнтацій.
3. Термінальні та інструментальні цінності особистості.
4. Формування системи ціннісного світогляду особистості.

Тема № 19. Психологічна допомога особистості як професійна діяльність лікаря – психолога. (практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: сприяти засвоєнню науково-практичної інформації щодо надання психологічної допомоги; формувати у студентів уміння застосовувати теоретичні знання на практиці; виховувати моральні якості особистості та формувати активність студентів до професійного самоудосконалення.

План заняття:

1. Психічне та психологічне здоров'я особистості.
2. Психологічна допомога: сутність та зміст.
3. Види психологічної допомоги.
4. Принципи психологічної допомоги.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Що таке психічне здоров'я особистості.
2. Психічне і психологічне здоров'я: чи є вони тотожними?
3. Критерії оцінки психічного здоров'я.
4. Як здійснюють оцінювання якості психічного здоров'я?
5. Яких принципів необхідно дотримуватися при наданні психологічної допомоги?
6. Визначте види психологічної допомоги.
7. Які основні цілі діяльності практичного психолога? В чому їх особливість?

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Принципи надання психологічної допомоги.
2. Психічне та психологічне здоров'я особистості.
3. Принципи надання психологічної допомоги.
4. Основні види психологічної допомоги.

Тема 20. Сучасні напрямки у практиці надання психологічної допомоги та самопомоги. (практичне заняття – 2 години)

Мета заняття: сприяти засвоєнню навчального матеріалу щодо особливостей та напрямів надання психологічної допомоги; формувати у студентів уміння

застосовувати теоретичні знання на практиці; виховувати моральні якості особистості та формувати активність студентів до професійного самоудосконалення.

План заняття:

1. Характеристика напрямків і видів надання психологічної допомоги.
2. Психологічне консультування: мета, завдання та зміст.
3. Психокорекційний та психотерапевтичний вплив на особистість.
4. Психологічна реабілітації як сучасний напрям надання психологічної допомоги.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Яка мета психологічного консультування?
2. Що називають психологічним консультуванням?
3. Визначте умови ефективності та результативності психологічного консультування.
4. Які методи психологічного консультування Вам відомі? Охарактеризуйте їх.
5. В чому специфіка психокорекційної роботи практичного психолога? Яка її мета та завдання?
6. Що розуміють під психотерапією?
7. Як співвідносяться психотерапія та психологічне консультування?
8. Які теоретичні підходи до психотерапії Вам відомі?
9. Що таке індивідуальна та групова психотерапія?

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Основні принципи та завдання психологічного консультування
2. Чинники ефективності психокорекційного втручання та супроводу особистості.
3. Поняття психотерапії. її специфіка, мета та завдання.
4. Психологічна корекція: поняття, мета, завдання та засоби психокорекції.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна література:

1. Варій М.Й. Психологія особистості. [Електронний ресурс]: [навч. посібник для студ. вузів]. / М.Й. Варій. Режим доступу: www.pidruchniki.ws
2. Кацавець Р.С. Психологія особистості. Навчальний посібник. Київ :Алерта. 2021. 134 с.
3. Канавець Р. Психологія особистості: навчальний посібник. – К.: Алерта, 2022. 134 с.
4. Москалець В. П. Психологія особистості. Навчальний посібник. Ліра-К.: 2020. 364 с.
5. Папуча М. В., Наконечна М. М. Теоретичні основи психології особистості : навч. посіб. / М. В. Папуча, М. М. Наконечна. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. – 60 с.

Додаткова література:

1. Городнова Н.Н. Образ Я в структурі гендерної самосвідомості особистості// Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Зб. наукових праць. №2. К.: КМПУ ім. Б.Д.Грінченка, 2005. С. С.5-11.
2. Заброцький М.М., Савченко О.М., Тичина І.М. Психологія особистості: навчальний посібник. – Житомир, 2005. – С. 149-187.
3. Католик Г. Психологія особистості (в схемах, презентаціях і таблицях): навчальний посібник / Галина Католик, Наталія Калька. - Львів: ЛьвДУВС, 2022.- 158 с.
4. Коpecь Л.В. Психологія особистості: Навч.посібник для студ. вищ. навч. закл.- К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 460 с.
5. Козлова О.А. Соціальна психологія особистості та спілкування : практикум для студентів спеціальності 6.030101 «Соціологія» / О.А. Козлова – Харків : НТУ «ХП», 2017. – 172 с.
6. Максименко С. Д. Психологія особистості / С. Д. Максименко, К. С. Максименко, М. В. Папуча. – К.: ТОВ "КММ", 2007. – 296 с.
7. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості / С. Д. Максименко. – К.: КММ, 2006. – 255 с.
8. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
9. Платонов К.К. Концепція динамічної функціональної структури особистості // Заброцький М.М., Савченко О.М., Тичина І.М. Психологія особистості: навчальний посібник. – Житомир, 2005. – С. 183-187.
10. Психологія особистості: Хрестоматія: Навч. посіб./О.Б.Мельничук, Р.Ф. Пасічняк, Л.М.Вольнова та ін. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 532 с.
11. Семиченко В. А. Психологія особистості. К.: Вид. О. М. Ешке, 2001. 427 с.
12. Узнадзе Д.Н. Психологія установки // Заброцький М.М., Савченко О.М., Тичина І.М. Психологія особистості: навчальний посібник. – Житомир, 2005. – С. 175-182. –
13. Шахова, О. Г. Соціальна психологія особистості: навч. посіб. / О. Г. Шахова. – Харків: Контраст, 2019. – 116 с.